

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVLIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ŠT. 15.

V LJUBLJANI, 9. OKTOBRA 1937.

KNJIGA 22.

MED SONČNICAMI (litografija)

LJUDJE KAMENE DOBE V NAŠEM STOLETJU

General Smuts je v južnoafriškem parlamentu predlagal rezervacijo za »najstarejše ljudstvo na svetu«, za afriške Bušmane v puščavi Kalahari.

Tako se bosta južnoafriški in britski parlament bavila z izredno pritlikavim črnim plemenom, ki predstavlja še zelo neraziskane ljudi, katerih predniki so baje pred 25.000 leti prebivali celo v južni Evropi.

Danes jih je le še nekaj tisoč teh plahih temnorjavih ljudi in njih število stalno pada. Obkroženi od civilizacije žive takorekoč še vedno v kameni dobi. Kot nomadi se selijo iz kraja v kraj ter se preživljajo z divjačino in melonami. Izumiranje divjadi in južnoafriške lovske postave otežujejo zadnjim prastarega ljudstva bedno življenje. Po podatkih generala Smutsa doseže Bušman v puščavi Kalahari povprečno višino 1.45 m. Zgodaj se stara-vo ter umirajo večinoma še pod štiri-desetim letom. Moški in ženske so pokrite le z ozkim kosom bivolove kože. Njihov edin okrasek so verige iz nojevih peres.

Bušmani v tej puščavi žive v jamah. Če na svojih »potovanjih« ne najdejo naravnih votlin, izkopljejo luknje v pesek, kjer prenočujejo. General Smuts, ki je obiskal v spremstvu številnih angleških učenjakov to nomadsko ljudstvo, pravi, da se to pleme po svojih življenjskih običajih popolnoma razlikuje od vseh ostalih afriških plemen. Tako morejo n. pr. Bušmani toliko jesti, da so nasičeni kar za pet dni. Ob polni luni ne spe, ampak začno o polnoči plesati svoj čudni mesečni ples, ki ga imajo za nekako versko ceremonijo. Moški so kljub vsemu zelo odporni in dosežejo rekorde v teku. Ves dan morejo slediti bežeči antilopi, dokler ne ujamejo utrujeno žival in jo ubijejo. Vzlic svojemu siromašnemu življenju so miroljubno in prijazno ljudstvo.

Smutsova odprava je torej dosegla, da bodo dobili ti ostanki izumirajočega ljudstva del pokrajine z neomejenimi lovskimi pravicami in kjer se bodo mogli stalno naseliti. Tudi ameriški Carnegiev zavod za narodopisje jim bo pomagal. dt

H. Wagner: NAŠ OTROK

USPEHI SOVJETSKE ARHEOLOGJE

Številne starinoslovne odprave, ki so to poletje delovale po raznih krajih sovjetske zveze, so prinesle obilen znanstveni plen domov, marsikaj dragocenega pa so še pustili na mestu. Na polotoku Tamanju, nasproti Kerču, so razkrili nadaljnje dele grške naselbine Fanagorije, zlasti stavbe antičnega trgovskega središča poleg mnogih pomnikov umetnosti in notranje ureditve stanovanj v tem starogrškem mestu ob Črnem morju. Nadaljevalo se je odkopavanje v Olbiji s sličnim izidom. V okolici Kazanja so izgrebli ostanke mesta Suvara, prestolnice povolških Bolgarov, pri čemer so prišle na plano razvaline kraljevskega dvorca. V Novgorodu je ekspedicija spravila na varno več tisoč predmetov, pomembnih za prosvetno zgodovino tega mesta. Enako so poedinci zasledili drage zaklade. Armenski kmet, po imenu Eglazarjan, je odkril na področju izginulega mesta Dvina na Araratski planoti zlat zaklad, obsegajoč uhane, zapestnice, novce in vsakovrstne dragulje izredne umetniške in zgodovinske cene; najdba je šla v Erivanški muzej. nk

KAKO SE ŽIVALI ZDRAVIJO

Preprosto ljudstvo rado trdi, da se znajo ranjene ali bolne živali same zdraviti. Znana je zgodba o slepem pelikanu, ki so ga njegovi tovariši hranili in varovali. Če bi bilo to res, potem bi bila v živalskem svetu medsebojna pomoč v nekakšni obliki zdravniške umetnosti. H. Brehm, ki je v naših časih malo pozabljen, se je energično zavzemal za to trditev. Sam pripoveduje o neki vrani, ki jo je videl sedeti v votlem deblu z nekaj tednov staro rano. Čakala je pomoči, in res sta prihajali k njej dve vrani ter jo hranili.

Angleški poznavalec ptic Xiver G. Picke je letos izdal knjigo o svojem opazovanju glede medsebojne pomoči in zdravniške umetnosti v ptičjem svetu. Njegovi podatki so zelo lepi, tu pa tam celo ganljivi. Tako je Picke n. pr. hotel fotografirati kosovo gnezdo z mladiči. Ker pa so bili mladiči že godni, jih je privezal k gnezdu in čakal, da prideta stara. Mati je priletela kmalu in vabila mladiče k poletu z njo. Mladiči bi radi odleteli, pa niso mogli. Potem je priletel h gnezdu samec, videl nesrečo ter prišel s kljunom razvozlati vozel. V nekaj minutah se mu je to posrečilo, in vsa družba je veselo odletela.

Opazoval je tudi nekega sokola, ki se je ujel v zanko. Vrvice mu je stisnila nogo. Živalca se je zaman trudila, da se osvobodi. Čez nekaj časa je postala ptica popolnoma mirna in je začela opazovati vozel. Nato je začela kljuvati in v kratkem času je mogla odleteti.

V takih in podobnih primerih vidi Picke »pravilno zadržanje«, prvi pogoj za popravo škode.

Vsak lovec, lastnik psa in kmet ve, da se sesalci poslužujejo slin kot splošnega zdravilnega sredstva. Živali ližejo svoje rane in svoje mladiče, pa tudi roke svojega gospodarja, ki jim je naklonjen. Ze nekaj so trdili, da vsebuje slina teh živali snovi, ki uničujejo bakterije in obenem zdravijo. Mačka se skoraj vselej po jedi umiva, torej v času, ko ima največ slin. To umivanje ne more imeti drugega smotra, kakor da očisti vso dlako z uničenjem škodljivih bakterij. Najnovejša raziskovanja so res dognala, da vsebuje živalska slina razkuževalne snovi. Tudi čebele, mravi in muhe se čistijo. Te živalce

si stalno gladijo noge, glavo in peruti, česar gotovo ne delajo samo zato, da imajo te organe v redu.

Dostikrat se opazi med pticami »pravo medicinsko znanje«. Zdi se, da je usoda ptice, ki si zlomi perut ali nogo, kar se pogosto zgodi, zapečaten. Če bi bilo tako, bi morali najti v gozdu in drugod mnogo izstradanih ptic s polomljenimi perutmi. Toda ptice si poiščejo samotne kraje, kjer jih njih sovražniki ne morejo lahko dobiti, ter si izberejo drugo »dieta«. Tako žro n. pr. roparice po več tednov samo zrna.

Vsakemu ljubitelju psov je znano, da uživajo psi in mačke pri prebavnih motnjah vegetarijansko hrano, to se pravi, poiščejo si travnate bilke, ki jih zdravijo. Opazovali so jastrebe z zlomljeno perutjo, ki so se, skriti v travi, cele tri tedne preživljali na ta skromen način. Zdravljenje kosti je bilo pač prepuščeno naravi, kar stori konec koncev tudi zdravnik, ki spravi zlomljeni ud v pravilno lego, kar stori tudi žival, ter odredi mir, pravilno dieto, ostalo pa prepusti naravi.

Včasih se zgodi, da pospešijo bolne živali same zdravilni proces s pravilnimi obvezami, ki si jih pripravijo iz ilovice, v katero vgnetejo perje in puh. Tako se več ali manj spet usposobijo za življenje, kajti tudi pri njih velja: raje pohabljenec, kakor pa čisto mrtev!

Nadaljnja raziskavanja v tej smeri bodo nedvomno dovedla do novih presenečenj. Vet.

A. Baum: ПОМОЩЬ

V DEŽELO DVEH TISOČ JAM

ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Zunaj naselbine sem videl, kako kravo in tele gonijo. To me je spomnilo vraže, znane živinorejcem. Znanost jo imenuje telegonijo. Verujejo, da krava, ki je dala črno tele s črnim bikom, daje črno tele tudi z belim bikom. O teh vprašanih dednosti te poljudno pouči B. Milojević »Naslede u organskom svetu« (Luča, Beograd).

Izletniki, romarji kupujejo pletenke. Kakšni kvanti chiantija so premenili lastnika? Chianti? Prazne kvante. Istran je to, pomešan s kiantijem. Trezni Kraševci morda ravnajo po vzoru tistega nemškega polabstinenta, o katerem se sliši:

Das Wasser allein macht stumm,
das zeigen im Wasser die Fische.
Der Wein allein macht dumm,
das zeigen die Herren am Tische.
Und weil ich keins von beiden will sein,
so trinke ich Wasser mit Wein...

Na postaji se gnate velika množica. »Bog mora ljubiti ljudi, ki imajo vsakdanji obraz, ker jih je toliko ustvaril«, je rekel Abraham Lincoln... »Oleg, ná Angelo«, izroča s simetrično obratnico žena svojo hčerko možu v varstvo. Ta zabava svojo miljenko s tem, da se kremži. »Mama, papači se pa pači«, ga zatoži podraslica. »Resk«, se stre nekomu steklenica med prerivanjem. Nihče ne veruje svetopisemskemu izreku: Prvi bodo zadnji, zadnji bodo prvi. — In vendar se je enkrat obnesel: moj zavod je postal v Ljubljani zadnji realna gimnazija, s pridevkom: prval

Vlak se pomakne. »Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo, nazaj še pridemo...« se razlega iz nekega kupeja.

Rad ostanem, kjer pojo,
Slabih misli nimajo...

sem si ponovil v duhu refren iz stare slovenske čitanke. Popevke je cenil oni mož, ki je rekel v ciceronsčini: Bis orat qui semel bene cantat, dvakrat moli, kdor enkrat lepo zapoje... Rajši poslušam pevce nego tisto sopotnico, ki je več ko petkrat zaklepetala: »Oh, to je pa Ravbarkomanda!« tako da sem jo v duhu prekrstil v sopotnico (slap).

Planinci so urezali hvalnico na pogorski svet:

Pastirica žgance kuha,
noter pade črna muha.
Pastirček pravi: »Fej in feji!
Take žgance sama jej!

Potem zakrožijo: Po jezeru pisker plava, notri žaba pelje se...

Takole sem vas, dragi bralci (»bravci« pomeni v mojem rodnem narečju: vrabci), privlekel na Pakek-Rakek nazaj. Zelezna kača se je ustavila za daljši oddih. Carinski pregled. Dasi se je zvečerilo, je vendar vroče nekaterim romarjem: novi dežniki jih grejejo. Moj sosed bi svoj črni šotorček najrajši pogoltnil, kakor je potepuški Petruška svoje dni požrl cekin, da mu ga ne bi vzel dolgovezni anglosaksonski puritanec, a zato je prišel pod strogo nadzorstvo svojih prijateljev, ki so prevzeli nekako posel babice (Ahasverjeva kronika, 1936). To bi bil skoraj motiv za detektivsko povest kot n. pr. Aventure du Coffre-fort vivant, poslovenjeni v D. P... In glej, nekatere osebe nesejo

Av. Vogt. MOLZA

prekošteviline marele v carinarnico: menda so zaplenjene.

»Pri nas je ena uniforma, v Postojni jih je bilo sto!« pripomni neka gospa.

Tam bi potreboval posebnega vodnika, da bi ti razložil, kdo vse tiči tu vmes: vojaki, cariniki, miličniki, redarji. Manjka samo še Evina hči v kroju. Po-

čas pride tudi to na vrsto. Po mnogih državah imajo že nežni spol za policijo. Letos so nebrkato redarstvo uvedli celo v kitasti dežel Kitajcev: v Šangaju je 40 možinj (»možinj« srečamo v sloven. sv. pismu brit. družbe) pod poveljstvom 19 letne gospodične Wu Ju Mej, ki je že prišla in pod ključ spravila 9 razbojnikov (J. des D. 19. I. 37.).

Lukatmatija že zopet sope in hrope. V hodniku stojim in lovim ravnovesje. Nastopi Jiřka in pove, da je prihranila nekaj lir. »Čisto prav: pojdeš pa meseca junija še v Benetke, čez 9 mesecev — pozimi — pa lahko še v Večno mesto: kdor ima s čim, lahko gre v Rim.« Zaradi teh lir je svakinja vsa lirična. Li-

ričen sem tudi jaz: v jami sem spočel in zanosil, na vlaku pa rodil naslednji sonet:

Tu pač Prirode um se je potrudil,
tu ni se bal nikakršne potrate
za strop in stene, stolpe in prekate.
Saj kar ne veš, kjer bolj bi se začudil.

Tu v duhu na kolena sem se zgrudil
motreč prepade, kapnike bahate,
zastore bajne in za njimi škrate.
Do zdaj res Krasa kras sem bil zamudil!

Je mar prizor iz okamnele vojne:
iz tal strmeči stalci, zviška vislji,
iz bokov liki sige raznobojne?

Pogled na divne stvarbe mnogobrojne
takole se mi je zaóstril v misli:
Če svet se stre, bo škoda zbog Postojne!

UČITELJICA PRIPOVEDUJE

FRANA ŠRAMEK

Vprašali ste me, kaj bom jutri pripovedovala svojim učencem...? No, začela bom nekako takole; ne, res še ne vem, kako bom pričela. Otroci sami mi bodo že vdahnili, pogledala jim bom v oči in kar same od sebe bodo prišle besede na ustnice. Rekla bom na primer: Glejte, otroci, poletje se je že skoraj poslovilo. Ljubo sonce bi še rado svetilo, toda megla mu brani in severni veter brije od gora. Vse, trava in drevje, brazde in potočki po travnikih, vse je tako zimsko pusto. In mi vsi imamo tako radi sonce, kaj ne? Pa vendar ne jokamo, ko se sedaj poslavlja od nas. Zakaj? I no, ker veste, da boste tako in tako hodili zgodaj spat, in potem bo sonce s pomladjo zopet tu, in vam bo toliko bolj ljubo, ker ste ga tako veselo pričakovali. Saj veste: tudi zima ima svoje veselje, morda se že zdaj mnogi med vami vesele, kako bodo opazovali naletavanje prvega snega. Če bi pa bili večji, bi vedeli, da ni treba jokati zato, ker nas zapušča poletje, niti zato, ker ima tudi zima svoje radosti, ampak iz čisto drugega vzroka. Spoznali boste, da se ljubo sonce skriva, da ne bi motilo zemlje v njenem spanju. Če se vrne vaš oče z dela in leže počivat, zastre mati svetilko, da ga ne bi motila njena svetloba. Skozi celo pomlad in poletje je narava delovala v svoji notranjosti, se polnila s soki, nosila sončnožareče sadeže — in pozimi zastre sonce svojo luč, jo omili z meglo

FRANA ŠRAMEK

in snežnimi oblaki, da ne bi motilo počitka zemlje. Spoznali boste, da mora tako biti. Nihče ne more ničesar spremeniti na tem.

Pazite, otroci, kaj porečete o človeku, ki bi se pozimi ustavljal pred drevesom, pokritim s snegom, in bi mu zapovedal, naj takoj požene cvetje? Da je norec, kaj ne? Ali pa narobe: če bi v mladoljetju zaukazal cvetočemu drevesu, naj nemudoma uvene in porumeni? Zopet ga boste smatrali za bedaka. Drevo ga seveda ne bo ubogalo; cvelo bo samo spomladi na sončni ukaz. In ko boste

postali večji, boste spoznali, da je človek često bolj nesrečen ko drevo...

Tudi človek lahko večkrat požene cvetje kakor drevo, toda to boste razumeli kedaj pozneje. Veste pa, kako žalostno je tako drevo, brez listov in cvetja. Tudi človek je kdaj pa kdaj ko golo drevo, ki bi moglo cvesti. Razcvete — pa pride drug človek, osmuka njegovo cvetje in listje ter mu prepove cvesti. In že znova požene cvetje, mu polomi drug nasilnik vse vejice, izkoplje korenine in jih vrže v ogenj; vse to

boste nekoč razumeli. Sedaj pa še tolet denimo, da bi hotel nekdo prisiliti jablano, da bi cvetela kakor osat. To je nemogoče. Jablana ne more poganjati nobenih drugih cvetov, in če bi morala cvesti drugače, potem bi jo to gotovo strahovito bolelo. In, glejte, so ljudje, ki silijo nekoga cveteti drugače, kot zna in mora. Ko boste nekoč dorasli, boste spoznali, kako neznansko ga to boli...»

A. Debeljak

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS ST. ILLUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © FORNATS NI DOVOLJEN

SKRINJA

»Drugega nič?« je vprašal vojvoda s slabotnim glasom. »Ali mi kraljica ni sporočila ničesar?«

»Da, kraljica me je prosila, naj vam povem, da jo hočejo umoriti.« je odvrnil Laporte.

»Drugega nič? Drugega nič?« je tokal Buckingham nestržno.

»Da, kraljica mi je naročila, naj vam povem, da ljubi na svetu samo enega človeka — buckinghamskega vojvodo.«

»Ah,« se je vojvoda nasmehnil, »hvala Bogu.« Potem je zahteval, naj mu

Patrick prinese skrinjo z demantnimi trakovi.

Služabnik je storil, kar mu je bilo ukazano, in Laporte je takoj spoznal kraljičino darilo.

»Vidite, Laporte, to je edin spomin, razen teh dveh pisem, na kraljico. Izročite vse to Njenemu Veličanstvu in za zadnji spomin si lahko pridržite to.« Vojvoda je nemirno zrl okoli, pa ni mogel nikjer v bližini zagledati primerne dragocenosti. Samo Feltonovo botalo je ležalo zraven njega. Z muko ga je vzel v roko in ga izročil ata.

ŽIVA PRAZGODOVINA

Sredi kraljestva tovarniških dimnikov leži med Düsseldorfom in Elberfeldom zelena ravnina, katere ime ni znano po njeni lepoti, pač pa po odkritju prvega človeka iz ledne dobe. Gornji del lobanje prazgodovinskega človeka, ki so jo našli l. 1856 v neki apnenčevi jami, je seznanil ves omikani svet z imenom Neanderske doline.

Danes se pasejo po prazgodovinskih tleh Neanderske doline redke živali iz ledne dobe, toda človeka, ki je nekoč lovil

te živali, ni živega med njimi. V spomin na tega človeka, ki ga znanost imenuje »homo primigenius«, človeka s težkimi kostmi, nizkim čelom in čeljustmi brez brade, so postavili spomenik v obliki muzeja. Tisočeri obiskovalci tega muzeja imajo priliko občudovati svet, kakršen je bil pred mnogimi tisočletji, kajti v njem je vse, kar je do danes znanega o razmerah in kulturi človeka neanderske doline. V muzeju je sarkofag z njegovim okostjem, obdan z nemimi pričami nje-

IZDAJSTVO

Kakor hitro je Buckingham izdihnil, je stopil lord Winter ven na teraso, kjer so vojaki stražili Feltona, ki se je navidezno pomiril.

Nenadno se je zdrzil. Njegove ostre oči so opazile Myladyno ladjo, ki je plula z napetimi jadri proti Franciji. Obledel je in se prijel za glavo. Razumel je, da je postal žrtev izdajstva.

»Samo še za eno milost vas prosim, Mylord,« je rekel Winterju.

»To je?«

»Povejte mi, koliko je ura.«

Baron je pogledal na uro in rekel: »Čez deset minut bo devet.«

Mylady je torej skoraj celo uro prej, nego je bilo dogovorjeno, velela dvigniti sidra.

»Božja volja,« je mrmral Felton z resignacijo fanatika ter sledil z očmi ladji, ki je plula z žensko, za katero se je bil žrtvoval.

gove dobe: z orodjem, orožjem, ostanki ognjišč, lobanjami in rogovjem živali iz ledne dobe.

Slikarji so v velikih slikah upodobili življenje neandrskega človeka. Električno upravljani modeli kažejo obiskovalcu, kako je prišlo do odkritja znamenite najdbe. Mehanične slike kažejo začetek in razvoj človeštva. Razstavljeni so številni dokumenti, ki pričajo o trdem boju profesorja Fuhlrotta, odkritelja neandrskega človeka. Obiskovalec vidi tudi, kako natančno se preiskujejo danes plasti

iz ledne dobe in koliko človeških in kulturnih ostankov iz ledne dobe se je rešilo od takrat do naših dni.

Neandrski najdbi so sledili pozneje ostanki kosti v Belgiji, na Hrvaškem, v Franciji, Gibraltarju, pri Welmarju, v Galileji in Rodeziji. Med drugim vidi obiskovalec tudi podobo »heidelberškega človeka« s posebno primitivnimi znaki, ki spada k posebni človeški vrsti, ki je živel še pred »neandrskim človekom«. O kulturi teh ljudi ne pričajo nobeni ostanki. (rg)

DVE LADJI

»Prejel boš zaslužen kazen, lopov!« je zavpil lord. »In prisegam ti na spomin svojega dragega brata, da tudi ona ne bo ušla kazni!«

Medtem ko so vojaki odvedli Feltona, je stopal baron v pristanišče.

Angleški kralj Karel je hotel Buckinghamovo smrt kar najdlje prikriti. Zato je zapovedal, da ne sme nobena ladja zapustiti pristanišča. Toda preden so oblasti dobile to povelje, se je dvema ladjama posrečilo odpluti na odprto morje. Mylady je velela dvig-

niti sidra v trenutku, ko je zagledala črno zastavo na admiralski ladji v pristanišču. Vedela je, da se je moralo zgoditi nekaj izrednega. In ker imajo zločinci pogosto srečo, dokler jim ne zlomi tilnika kakšen nepomemben dogodek, se ji je posrečilo priti skozi zaporo vojnih ladij dveh držav v Boulogne.

NAJMANJŠA KNJIGA NA SVETU

Pred 15 leti so v Wuppertal-Elberfeldu menili, da so odkrili najmanjšo knjigo na svetu »Almanah za leto 1837«. Knjižica je široka 7,5 mm, visoka pa 12,5 mm. Njeno vsebino tvorijo biedermeierske vinjete in majčkene slike. Bog ljubezni kraljuje v njej in zaljubljenici so našli v njej marsikatero lepo rimo. Skoraj v istem času so poročali, da hrani Britski muzej v Londonu najmanjšo knjigo! Pozneje so ugotovili, da je za nekaj kvadratnih milimetrov večja od omenjenega Almanaha. V zadnjem času pa je romunski slikar Diodor

Dure podaril kralju Karolu miniaturno knjižico v velikosti komaj 14 kvadratnih milimetrov. Umetniško izdelana knjižica vsebuje na 124 straneh novo romunsko ustavo iz l. 1923. Slikar je svoje delo opravil v treh mesecih. Knjižica je poleg miniaturnega portreta kralja Karola v velikosti kavnega zrna razstavljena na pariški razstavi.

Zena, ki ni ljubosumna, je kakor žoga, ki ne skače.

(Niponski pregovor)

IZVOLJENCI

Mylady je ostala v mestu le malo časa. Na pošti je izročila pismo s tole vsebino:

Njegovi Eminenci, kardinalu Richelieuju v taborišču La Rochelle.

Eminenca naj se pomiri. Njegova Milost buckinghamski vojvoda ne pride na Francosko! Mylady de XXX.

Pripis: kakor ste želeli, pričakujem Vaših nadaljnjih povelj v karmeličanskem samostanu v Bethuni.

V taborišču se medtem ni zgodilo nič novega. Kralj, ki se je smerom

dolgočasil, je sklenil udeležiti se inkognito proslave sv. Ludvika v Saint Germainu. Zato je prosil kardinala, naj mu da na razpolago spremstvo dvajsetih mušketirjev. Kardinal je seveda nemudoma izpolnil njegovo željo. Na povelje Njegove Eminence se je gospod de Treville pripravil za pot in ker je vedel, da bi naša štiriperesna deteljica rada šla v Pariz — zakaj, tega seveda ni slutil — jih je vzel s seboj.

IZ LITERARNEGA SVETA

LEILA DE DAMPIERRE, REFLETS ET MIRAGES, POEMES, BELGRADE 1937

Estonec, pozneje Nemeec, po rodu mešan s slovansko in mongolsko krvjo, grof H. Keyserling ki je prepotoval Indijo, Kitajsko, Nipon in Ameriko, je dal v »Spektralni analizi Evrope« sliko evropskih narodov. O Franciji poroča, da je na njenih tleh vselej čutil popolno ubranost in ugodje: Francija je vrt Evrope, njeni prebivalci so dobili duhovnost vrtnarjev, ki pozorno goje redke, izbrane sadove.

Ti vrtnarji hodijo celo med nas, da proslavljajo lepoto naše zemlje, Edith Troubat poveličuje nje čer v svojem vodiču »La Yougoslavie et son charme touristique, Paris, Tallandier (A. Mousset, J. d. D. 16.7). Finančnik O. Moreau-Néret, ki je nedavno opeval borzo v zbirki »La Bourse«, je te dni objavil stih »Croisière en Adriatique«, kjer išče navdihov ob Jadranu (J. d. D. 13.7). Pred 10 leti nas je posetil preizkušeni prijatelj Ph. Lebesgue, sledove tega romanja kaže ta knjigi »Fenêtre sur le Monde« in »Triptolême ébloui«. Med vojno se je poklonila srbskim junakom gospa Aug. Rey v spevih »Aux Héros de la grande armée« (Paris, 1916).

Posebno pažno zasluži danes grofica pl. Dampierre, soproga izrednega poslanika in pooblaščenega ministra Francoske republike v Beogradu, z omenjeno knjigo, izdano v 1030 očluno opremljenih izvodih. Odlikuje se po nežnosti čustvovanja

(douceur angevine), po smislu za najrabležje odenke, po ljubezni do narave. Prirodne stvore stavi nad človeško pamet:

Vous êtes bien plus émouvantes
Que l'art et le génie humains,
Beautés végétales, vivantes
Qui vous donnez sans lendemain...

t. j. veliko bolj ste ve ganljive umetnost in um ljudi, rastlinske lepote živje, vaš čar ne traja mnogo dni.

Grofica pl. Noailles, katere sem se spomnil ob verzih »Je vous écrivis le soir« (13), je strastnejša, ognjevitejša v svojem izražanju, naša pesnikinja pa bolj umirjena, enotna. Vendar ubere včasih tudi filozofske strune n. pr. »L'escalier«, ter učinkovito poseže v problem o posmrtnosti: »Angoisse« (114). Večina pesmi je nastala na očesno, optično pobudo. Lepo ubranost razodevajo zlasti sonet »Nuit de Juin«, aleksandrinci »Venise«, svobodni stih »En Corse«, »Révolté, in še več drugih motivov. Ta šopek, obsegajoč raznotere pesniške oblike, nas privlači že s svojo snovnostjo. Prinaša namreč dve skupini: Yougoslavie in Poèmes divers. V II. delu najdeš 23 naslovov, t. j. vtisov večinoma iz bližnjega vzhoda in Italije. Prvi del pa nudi 28 slik iz vseh pokrajin naše domovine: Donava, Košava, Ohrid, Lokrum, Split, Savica, Bled (Sainte Marie au Lac), menda Kropa (Le village des clous) itd.

Verzi so pogostoma tako krepki, da se kar sami ponujajo za citat:

O fleuves, plus changeants, plus humains que la mer... t. j. o reke, bolj menjljive in človeške od morja (9).

Prekoračenje (enjambement) je redko. Rime so seveda po sodobnem načelu za uho:

Je viens à toi, joyau vivant, Adriatique,
Divin collier brisé d'îles aromatiques..

t. j. prihajam k tebi, živi biser, Adrija, božanska ovratnica iz dehtečih otokov.

Dubrovnik je dal večje število motivov, saj je zares diven:

Ce que l'on voit d'ici dépasse la parole

t. j. kar vidi se odtod, presega vsako besedo.

Plemenito vedenje, ponos, dostojanstvo preprostega Dalmatince je svoj čas očrtal v prozi P. Eisner v Prager Presse, naša poetesa pa ga povzdiguje:

Les pâtres sont des rois, les femmes
ont des gestes
Nobles, un parler calme et doux, un
grave accueil.
Les fleurs même, en ce sol d'endurance et
d'orgueil,
N'ont pas de parfums lourds, mais des
senteurs agrestes.

PRI MATERI (A. de Wall — izrezanka),

Ici c'est la beauté vivante, humble et profonde,
 La terre et ses travaux, l'exode des voiliers,
 Et l'on quitte, sans goût pour le reste du monde
 L'Adriatique, amour qu'on ne peut oublier

t. j. pastirji so kralji, žene se plemenito
 ponašajo, govore mirno in milo, te resno
 sprejemajo. Celo cvetke po teh tleh
 vztrajnosti in ponosa nimajo težkih di-
 šav, pač pa selske vonjave... Tod dije
 živa, skromna in globoka krasota Zem-
 lja in njena dela, odhod jadrnic... in
 brez veselja za vsako drugo stvar na sve-
 tu zapuščaš Jadran, ljubezen, ki je ne
 moreš pozabiti.

Slovenska pokrajina se zrcali v njenih
 očeh:

O Save au nom sonore, O Save au doux
 rivage,

Tu pars, tu vas chanter de village en
 village

Tes éternels adieux,
 Tu vas porter le bois et les fruits de la
 terre.

Mais c'est ici, torrent sauvage et' solitaire,
 Que je t'aime le mieux...

t. j. o Sava z zvonkim imenom, o Sava než-
 nega obrežja, odhajaš na pot, od vasi do
 vasi boš pela svoje večno slovo, nosila boš
 les in sadove zemlje. Vendar tukaj, hudo-
 urnik divjl in samotni, te imam najrajši
 (La naissance de la Save).

Pieuse campagne en fleurs, toute
 [ofrande et ferveur,
 Quelle douleur ici devant Dieu
 [serait vaine,
 Quand saigneaux carrefours l'image
 [du Sauveur
 Sur le reposoir blanc de la plaine
 [slovène?...

t. j. pobožna krajina v cvetju, ki te je sama gorečnost in darovanje, katera bolečina bi bila tu pred Bogom zaman, ko na razpotjih krvavi Rešenikova podoba na belem oltarju slovenske ravnice (Printemps en Slovénie).

O Seigneur! écoutez l'humble voix
[qui s'élève
Avec les trois appels du clocheton
[sacré:
Te revoir, te revoir, par un beau
[soir sacré,
Caravelle mystique où voguera
[mon rêve.

t. j. o Gospod, čuj ponižni glas, ki se dviga na trojni klic posvečenega zvončka: da bi te videla, spet videla ob lepem bisernatem večeru, skrivnostna ladjica, v kateri bodo plavale moje sanje (Sainte Marie au Lac).

Kdor bo hotel zasledovati celotno delo odlične gospe, bo moral vzeti v roke še njene knjižici »Heures tristes« (Florence, Bompard) in palindromno »Amor Roma« (Paris, Figulere). Svoje prispevke je doslej pošiljala zlasti v obzornike: Revue de Paris, Revue de France, Correspondant.

Anton Debeljak.

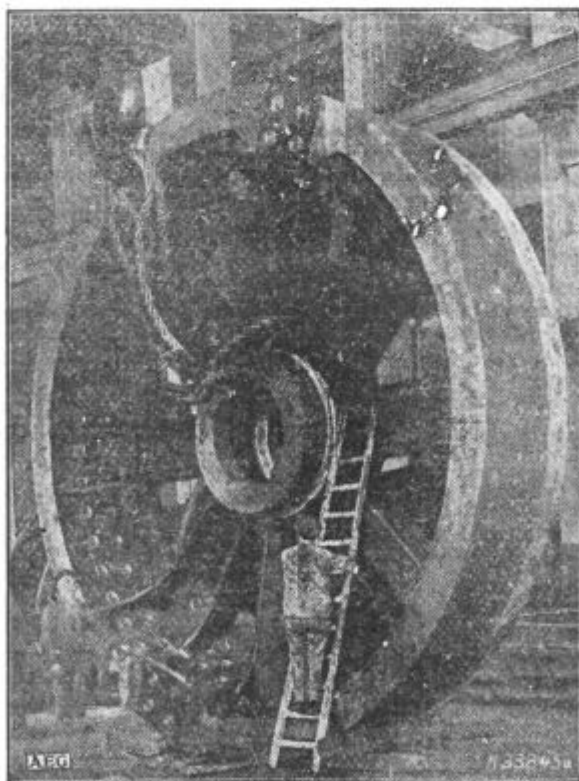
TEHNIČNI OBZORNIK

»SREDOBEZNA SILA« V ELEKTROTEHNIKI

Pogled na fotografijo orjaškega tekača (rotorja) nam ne vsiljuje zgolj občudovanja temveč tudi naslednja razmišljanja.

posredujejo predstave o velikosti in zajemljivosti stroja, ki more v eni kratki sekundi proizvajati delo 5.100.000 kilogrametrov.

Posreduje nam jo pa že pogled na generatorjev tekač, čigar premer znaša osem metrov. Ker proizvaja vključen v

Sl. 1.

Ko beremo, da ima električni generator učinek 50.000 kilovatov, se nam zdi to ogromno zlasti tedaj, ko si predočimo, da bi nam isti učinek dalo šele 65.000 konj. Navzlic temu nam pričujoča števila še ne

stator pri 115-ih obratih v minuti električen tok napetosti 6600 voltov, je njegovo magnetno polje ogromno. Prav zaradi tega tehta 400 ton. In ker je njegova gmota zvečina nakopljena na obodu, se nam ne

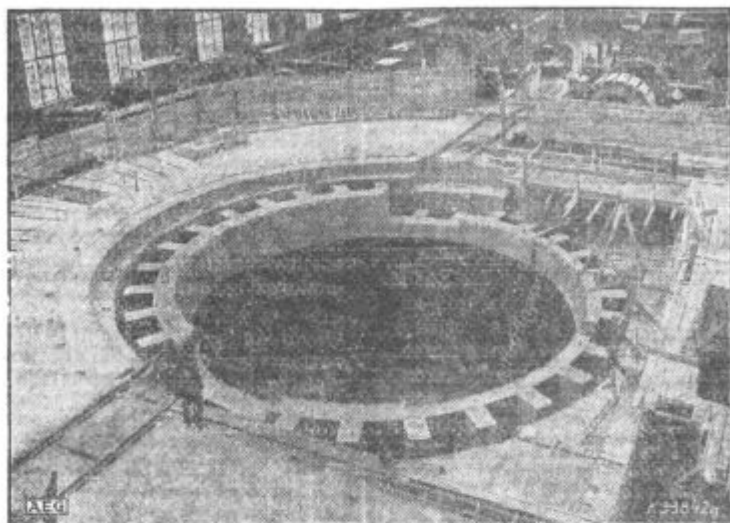
hote valjuje vprašanje, s kakšno silo se skuša pri vrtenju iztrgati iz objema ocelote.

Mislimo si na obod pritrjeno kilogramsko utež. Sila, s katero jo skuša odtrgati sredobežna sila od kotača, znaša pri navadni obratni hitrosti 60 kg. Zdaj pa po-

riti in stokrat preizkusiti je bolje, ko dokazati nezmogljivost ali nesmotrnost.

Pogled na tekač 50.000 kilovatnega generatorja nam torej pomaga razumeti pravec, v katerem zmaguje tehnika...

(tma).

Sl. 2.

dvojnino tekaču hitrost; sila se zveča na 240 kg.

Če prenesemo rezultat tega poskusa na gmoto tekača, se spričo sredobežne sile, ki deluje na točkah tega zajetnega oboda, kar prestrašimo. Sila znaša namreč okoli 12.000 ton! Torej se skušajo delci rotorja razpršiti s silo, ki je enaka pritisku dvanajstih tovornih vlakov na svojo podlago.

Toda s tem računom očrt sredobežne sile še ni končan. Tovarna mora namreč vzdržljivost tekača preizkusiti. V to svrhu mora pognati tekač skoraj z dvakratno kotno hitrostjo. Kajti nemogoče je predvideti, če se v praksi ne bo morda dogodil primer, ko se bo tekač tako naglo zavrtil.

Preizkus tekača, nameščene na običajni osi generatorja, bi bila sila tvegana »pustolovščina«. Zatorej si morajo zgraditi tovarne zavarovana preizkuševališča tekačev. Kot najbolj primerne so se obnesle »centrifugalne jame«.

Gradnjo take jame v sredi velike tovarniške lope nam kaže sl. 2. Devet metrov globoko jamo obdaja v krogu 35 m dolg oklopní zid, zgrajen iz jekla in železobetona. Takemu jaškovi šele zaupajo dragocen tekač!

»Pol leta gradnje in toliko stroškov le zaradi kratkotrajnega »izpraševanja« tekača. Ali ni to potrata?« Tehnika, ki ve, da ji naloga ni le od danes, si taka vprašanja ne stavi. Ona se je namreč že zdavnaj navadila na dejstvo: Stokrat preme-

Po ameriških poročilih posnemamo, da se je baje posrečila iznajdba »jadralne bombe«, ki jo more letalec brezlično krmariti. O točnosti teh poročil pa je trenutno upravičen le dvom.

Za raziskanje pokrajin na skrajnem severu Rusije skrbi letošje 44 ladij. Ladje bodo objadrane polarne otoke in skušale raziskati zveze med sibirskimi rekami.

Medtem ko venomer čitamo o letalskih nesrečah, poroča angleška letalska družba, ki skrbi za letalski promet med Londonom in otoki v Rokavskem zalivu, da je od 1. 1934. dalje srečno prevozila vseh 25.000 potnikov, ki so se bili zaupali njenim letalnim ptičem.

Med Bolgarijo in Romunijo nameravajo zgraditi most čez Donavo. Zamisel za gradnjo je dala Poljska, ki se zaradi nje-nega izvoza v južne dežele izredno zanima za čim krajšo zvezo med Romunijo in Bolgarijo. Ali pa bo zamisel kmalu uresničena, je še veliko vprašanje. Kajti zaradi pomanjkanja denarja nima reka na meji med omenjenima državama niti prepotreb-nih brodov.

V letu 1867., torej pred 70 leti je iznašel Američan Elihu Thomson električno varjenje.

V Abesiniji gradi novo cestno omrežje še vedno 30.000 delavcev, tehnikov in inženirjev,

(tma.)

ZA LJUBITELJE CVETLIC

Cvetlice v oktobru

Prav tako, kakor postaja človeku v hladnih jesenskih dneh tam zunaj neprijetno, tako je tudi z našimi sobnimi rastlinami. Spraviti jih moramo sedaj v hišo. Prej pa moramo vsako posebej preiskati in jo temeljito očistiti. Vse njene ude si ogledamo pod povečevalnim steklom. V listnih kotih kaktej in drugih rastlin bomo opazili pogostoma uši. Z majhnim čopičem in gorilnim špiritom jih moramo pokončati. Tudi

na steblih in vejah sedijo pogostoma uši, ki jih moramo previdno odstraniti z majhnim kosom lesa. Potem potopimo vso rastlino, ne da bi omočili njeno zemljo, v redko raztopino kakšnega pripomočka za uničevanje rastlinskih škodljivcev. Posebno spodnje strani listov si moramo zelo pazljivo ogledati. Tako opazimo tam na našem gumijevcu in azalejah majhne rumenkasto rjave pege. To so, če pogledamo natančneje, majhne živali, ki škodujejo rastlini s tem, da izsesavajo njene soku, pajki in muhe. Večje liste operemo s kakšnim znanim pripomočkom, rastline z manjšimi listi pa s takšnim pripomočkom obrizgamo.

Vnanje strani cvetličnih koncev in njih notranje robove do zemlje očistimo s krtačo pošteno vseh lišajev in mahov. Vsak lonec, ki ga postavimo v sobo, dobí podložek, v katerega položimo dva kosa lesa, da se more vsa odvišna voda odtekatí skozi odtočno luknjo. Dokler ni pravega mraza, pustimo manj občutljive rastline še na prostem. To so n. pr. lovor, avkuba, oleander. Iz previdnosti jih ob hladnih večerih morda pokrijemo s lahko odejo. Če

postavimo te rastline prezgodaj v klet ali v drugo prezimovališče, jih moramo vsaj v dnevih, ko ni mraza, dobro zračiti. Toda naše sobne rastline hočejo tudi pozimi užiti kolikor mogoče dosti dnevne svetlobe. Zato jih postavimo čim bliže k oknu. Manjše rastline damo med dvojna okna ali na desko ob notranjem oknu. Če takšna deska ni dovolj široka, da bi lahko sprejela vso rastlinsko družbo, tedaj pristavimo še kakšno mizo. Manjše rastline damo bliže k oknu, večje pa bolj proti sobi.

V malem vrtu je ta čas velika bera zelenjave in sadja. Jabolka in hruške jemljejo čisto prezgodaj z drevesa. Čim dalje visijo, tem bolje dozoriyo, tem boljši jim je okus in tem dalje se držijo potem v skladišču. Zrelo je to sadje sploh šele tedaj, kadar se pecelj, ki ga drži, sam prelomi, če sad na veji malo privzdignemo. Skladišča za sadje in zelenjavo moramo sedaj dobro pripraviti. Sadje se drži najbolje v prostoru s temperaturo med 2 in 5 stopinjami nad ničlo.

Tudi zelenjavo pustimo čim dalje na prostem. V shrambo, pa naj bo to klet, prazna greda, jama ali karkoli, jo damo popolnoma suho in te shrambe moramo v dneh, ko ni mraza, čim dlje zračiti.

PRAKTICNE NOVOTE

Za okusno in hitrejšo kuho

Vsaka gospodinja bi rada poznala načine, ki bi ji omogočili čim hitrejšo kuho čim slastnejših jedi. Prvotno so si čas kuhanja krajšale z lonci s parnim pritiskom, danes moremo doseči isto že z različnimi za-

piriči za pokrove, ne da bi imeli zavoljo tega znatnejše stroške. Zadnja novota te vrste je aluminijast lonec s pokrivačem iz stekla, ki mu ogenj ne škoduje. Stekleni pokrivač zapira trdno, tako da para ne more uhajati. Jedliom, ki jih kuhamo, dodamo zato lahko le malo vode, redline vrednote jedil pa se ohranijo. Kuha je na ta način dosti hitrejša. Nadaljnja prednost steklenega pokrova je ta, da je mogoče kuhanje nadzirati. Čim vsebina zavre, lahko zmanjšamo plamen in pustimo dalje vreti, ne da bi nam bilo treba pokrov dvigniti. Zavojto malega plamena se nam ni bati, da bi se jed očgala in tudi mešanje je nepotrebna.

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev k. št. 341

(Zgodba o Libereanu)

Prvotno število nam da, če ga delimo s 9, ostanek 1 kosa, za 1 povečano prvotno število — saj je lepota dodajala vsakokrat 1 kos — nam da, če ga delimo s 7, ostanek 2 kosov. Toraj bi dalo prvotno število tudi ostanek 1. Isto velja, kakor vidimo, za delitev s 5. Zato je prvotno število, če ga zmanjšamo za 1, deljivo s 9, a tudi s 7 in 5. $5 \times 7 \times 9$ pa je 315, zato je moralo biti prvotno število 315 plus 1 je 316 ali 2×315 plus 1, to je 631. Obe rešitvi sta mogoči, 3×315 nam da že več nego 900.

Ker daje prvotno število, če ga delimo s 9, ostanek 1, nam mora dati, če ga delimo s 3, isti ostanek, 3 kosi repe eo prišli na skrivaj zraven, tu se ne spremeni na ostanek ničesar napram 3, toraj je moral ostati tudi tokrat en kos. Ta navedba bi bila torej odveč, druga navedba pa bi bila v nasprotju s prejšnjimi.

Rešitev problema 213

1. Df6—h8!! 1... To7×h8(a); 2.) Se5—d7 z dvojno grozno Sf6 mat in Sc5 mat. 1... Tg8—h8(b); 2. Se5×g4 in 3. Sf2 mat oz. Sf6 mat. 1... Db8×d6(c); 2. D×h7+ in 3. Dh1 mat oz. D×g6 mat. 1... Db8—c7; Se5×g4 (grozi De5 mat in Sf2 mat) 2.) Sc1—d3; 3. Td2—e2 mat.

Rešitev problema 214

1. Th2—b2!, c4—c3; 2. Db1—c2!! zanimiva pozicija prisilnih potez.

KOLIKO MEDU DA LIPOV CVET?

Strokovnjaki so natančno preiskali vrednost lipovega cvetja za čebele. Ugotovili so, da izloči deset lipovih cvetov v štiriindvajsetih urah 26 miligramov nektarja s 33% sladkorne koncentracije. Te številke kažejo, koliko cvetov morajo obleteti čebele, da nam preskrbijo žličko medu pri zajtrku.

P R A V L J I C A

Nekoč je bil začaran grad, v katerem je živela deklica v oblasti zmaja. Vsi poskusi hrabrih mladeničev, ki so hoteli rešiti lepo deklico, so se izjalovili, ker je mnogo

blodišč ob grajskem vходу zapiralo dostop v grad. Kdo izmed vas zna rešiti to nalogo?